

Změny ve struktuře katolických farností v Jižní Americe (1965–2025)

Kontext II. vatikánského koncilu a výchozí situace

Po II. vatikánském koncilu (1962–1965) se katolická církev vydala cestou obnovy a větší otevřenosti. Koncil vyzdvihl ideu **církve jako „Božího lidu“** se zapojením laiků a vyzval k „*pastorační konverzi*“ – přizpůsobení církevních struktur současným potřebám. V Latinské Americe to vedlo biskupy k úvahám, jak přiblížit církev lidem: například brazilští biskupové již během závěrečných zasedání koncilu v Římě nastiňovali plán **pastorační restrukturalizace** církve, aby závěry koncilu uvedli do praxe ¹. Brazílie poté spustila **celonárodní pastorační plán (1966–1970)**, v němž biskupská konference **CNBB** stanovila obnovu diecézí a farností jako prioritu. Tento plán vyzýval biskupy, aby osobně převzali iniciativu k obnově, zavedli dvouleté diecézní pastorační plány a nově zapojili laiky – zejména skrze vytváření **malých církevních komunit** na úrovni farností ² ³.

V širším kontextu sehrála klíčovou roli i **Latinskoamerická biskupská konference (CELAM)**, která na setkání v *Medellínu* roku 1968 plně přijala ducha koncilu. Biskupové tam označili drobná laická společenství věřících za jeden z nejslibnějších inovačních prvků v životě církve ⁴ ⁵. Od konce 60. let tak v Latinské Americe (obzvláště v Brazílii) vznikala spontánně řada **základních církevních komunit** (*Comunidades Eclesiais de Base*, CEBs), podporovaných i oficiálními prohlášeními církve.

Výchozí situace v Jižní Americe přitom byla náročná: rozsáhlé území, nedostatek kněží a bouřlivé společenské změny. Miliony lidí se stěhovaly z venkova do měst (kde vznikala nová chudinská předměstí), zároveň se objevila konkurence v podobě rychlého růstu protestantských a letničních církví ⁶. Katolická církev proto hledala cesty, **jak být viditelnější a účinnější přítomná mezi lidmi, zvláště chudými** ⁶. V Brazílii k tomu přispěl i státní náboženský census: mezi lety 1960 a 2010 klesl podíl katolíků v populaci z 93 % na 65 %, což církev vnímala jako výstrahu a motivaci k pastorační obnově ⁷.

Reforma farností v Brazílii

Důraz na malé komunity: V Brazílii se po roce 1965 rozšířily tzv. **základní církevní komunity** (*Comunidades Eclesiais de Base*, CEBs) jako základní stavební prvek farností. Už generální plán pastorace CNBB z roku 1965 chápal malé skupiny věřících v rámci farnosti jako „*nejnižší úroveň vyjádření církve*“ a brazilští biskupové oficiálně vyzvali k jejich zakládání ⁸. Tyto skupinky (obvykle 10–30 sousedů) se scházely k modlitbě, studiu Bible a řešení místních problémů. CEBs se zpočátku rodily spontánně v odlehlých venkovských oblastech, ale po konferenci v Medellínu 1968, jež je silně podpořila, se začaly šířit prakticky ve všech diecézích ⁵. V 70. a 80. letech se mnohé brazilské diecéze staly známými sítí těchto komunit, často inspirovaných **teologií osvobození** a zaměřených na sociální spravedlnost.

Diecézní pastorační plánování: Brazilská církev zavedla po koncilu systém pravidelných diecézních synod a pastoračních plánů. **Diecéze** byla chápána jako *základní jednotka pastorace* – obnovu církve se měl ujmout každý biskup se svým diecézním týmem ⁹. V rámci diecézí vznikaly nové struktury: pastorační rady, diecézní shromáždění a tzv. **pastorační zóny (sektory)** sdružující několik sousedících farností pro lepší koordinaci a vzájemnou pomoc ¹⁰. Tím se prolomila dřívější izolovanost farností –

začaly více spolupracovat a plánovat jednotně s biskupem (*pastoral de conjunto*). CNBB také doporučila, aby každá diecéze v rámci svého plánu **zdůraznila vznik komunit u základu církve a formaci laiků** ². To se v praxi projevilo zakládáním CEBs, školením katechetů a obnovou laických služeb (např. zavedení trvalých jáhnů).

„Komunita komunit“ – proměna farnosti: V reakci na nové výzvy vydala CNBB roku 2014 důležitý dokument *“Comunidade de comunidades: uma nova paróquia”* (Studie CNBB č. 104), který vybízí k zásadní **přeměně tradiční farnosti**. Dokument hovoří o „*pastorační konverzi farnosti*“ a navrhuje praktické kroky k tomu, aby se farnost stala skutečně „*společenstvím společenství*“, nikoli jen správní jednotkou ¹¹ ¹². Cílem je, aby farnost zahrnovala různé živé skupiny a hnutí, kde se věřící navzájem znají a podporují, a aby byla **misijně otevřená** okolnímu světu. Brazilští biskupové tím reagovali na sekularizaci a odliv věřících – chtějí oživit farní život, aby byl **více participativní, bratrský a „vycházející“ k potřebným** ¹³. Jak uvádí tento dokument a navazuje na učení latinskoamerických konferencí, **farnost má být sítí menších komunit a skupin**, v níž se všichni věřící cítí být **učedníky a misionáři v jednotě** ¹⁴. Prakticky to znamená například zavádění komunitních setkání ve čtvrtích, zakládání nových kaplí blíže lidem, týmovou službu více kněží v jedné farnosti, větší zapojení laiků do vedení farnosti apod. Tento směr obnovy byl oficiálně potvrzen i univerzální církví – v roce 2020 vydala vatikánská Kongregace pro klérus instrukci, která rovněž vybízí k reformě „*struktur farní komunity ve službě evangelizačnímu poslání církve*“ ¹⁵.

Nové územní uspořádání: V Brazílii také výrazně přibylo diecézí a farností, aby se církevní struktura přizpůsobila demografii. Od 60. let do současnosti se počet diecézí více než zdvojnásobil (dnes je v zemi 46 arcidiecézí a 222 diecézí, plus několik teritoriálních prelatur a misijních území ¹⁶). Velké diecéze byly děleny pro efektivnější správu pastore. Podobně se dělí i **přerostlé farnosti**: například v diecézi Santo André (středo-Brazilský průmyslový region) biskup po diecézním synodu (2016–2017) přistoupil k předefinování hranic všech farností ve městech. Vydal dekret o nových územních obvodech farností a zavedl jejich členění na menší **misijní sektory** tak, aby „*každé místo mělo svou farnost*“ a žádná část města nezůstala pastorační nepokryta ¹⁷ ¹⁸. Tento krok reagoval na doporučení celocírkevních dokumentů Puebla (1979) a Aparecida (2007) organizovat farnosti „*v sektorech*“, tedy menších územních částech ¹⁷. V dalších brazilských diecézích se uplatňuje podobný princip: místo jedné centrální fary pro obrovské území se vytvářejí „**pastorační oblasti**“ či „**misijní území**“, které jsou spravovány dočasně týmem pastoračních pracovníků, dokud nedozrají v samostatnou farnost. Ve venkovských či pralesních oblastech Amazonie se zase velké farnosti dělí na tzv. „**sektory**“ podle řek či cest a každému sektoru je přiřazen putující misionářský tým.

Zapojení laiků a nové služby: Nedostatek kněží i rozlehlost farností v Brazílii vedly k výraznému **posílení role laiků**. Již v 70. letech byla obnovena služba **trvalého jáhenství** a do dneška má Brazílie přes 2 300 stálých jáhnů (což je nejvíce na světě). Tisíce vyškolených **katechetů a animátorů** komunit zajišťují každodenní život místních společenství. Zejména v odlehlých oblastech Amazonie je běžné, že **laický vedoucí komunity** v neděli vede bohoslužbu slova, protože kněz přijíždí jen několikrát za rok. Farnosti také mívají **pastorační týmy** složené z kněze, jáhna, řeholníků i laiků, kteří společně spravují více farností nebo desítky vesnických kaplí. Například *arcidiecéze Manaus* (v Amazonii) zavedla model „**misijních oblastí**“: vedle 59 farností zde existuje 37 **Areas Missionárias**, což jsou územní jednotky bez vlastní fary, zahrnující vždy několik komunit v rychle rostoucích okrajových čtvrtích ¹⁹. Tyto misijní oblasti se od farností liší **duchem a organizací** – nemají ústřední kostel jako „matku farnost“, ale fungují jako „*společenství autonomních společenství v jednotě*“ a veškeré dění se odehrává střídavě v jednotlivých komunitách ²⁰. Jde o flexibilní strukturu umožňující přítomnost církve tam, kde by klasická farnost s jedním farářem nestačila pokrýt potřeby lidu.

Reforma farností v Argentině

Opatrné začátky a vliv Medellínu: V Argentině probíhaly obdobné procesy jako v Brazílii, avšak zprvu pomaleji a s menší intenzitou. Krátce po II. vatikánském koncilu vydal argentinský episkopát tzv. **dokument z San Miguel** (1969), který aplikoval závěry koncilu a konferenci v Medellínu na místní poměry. V kapitole 15 tento dokument zdůraznil, že „*považujeme základní komunity věřících za velmi důležité pro pastorační oživení farností, a také jako vhodný nástroj evangelizace a fyzické přítomnosti církve v odlehklých či společensky vyloučených oblastech*“²¹. Již roku 1970 zařadila **Argentina** rozvoj CEBs mezi své oficiální priority pastorace²². Nicméně konkrétní realizace těchto vizí narážela na různé překážky. V 70. letech byla část argentinské církevní hierarchie spíše konzervativní a v období vojenské diktatury (1976–1983) dokonce mnozí církevní představitelé udržovali dobré vztahy s režimem²³. To kontrastuje s Brazílií, kde řada biskupů (např. Helder Câmara či Paulo Evaristo Arns) otevřeně hájila chudé a podporovala komunitní pastoraci. V Argentině přesto existovaly **izolované ostrovy inovace**: např. biskup **Enrique Angelelli** v diecézi La Rioja už od konce 60. let zakládal venkovské základní komunity a dělnické hnutí (byl však roku 1976 zavražděn), nebo biskup **Jorge Novak** v nově zřízené dělnické diecézi Quilmes (od r. 1976) stavěl pastorační plán diecéze na malých komunitách a sociální angažovanosti chudých. Tyto pokusy ale často narážely na nepochopení či přímo odpor politických i církevních autorit.

Obnova farností od 80. let: Po návratu demokracie (1983) se církev v Argentině postupně více otevřela pastorační obnově, podobně jako okolní země. V 80. letech proběhly v několika diecézích synody a byly vydány pastýřské listy podporující model „**farnosti jako společenství společenství**“ – podobný modelu prosazovanému v Brazílii. Například diecéze **Córdoba, Quilmes** či **Viedma** v té době oficiálně přijaly pastorační směr, který kladl důraz na CEBs a na hlubší zapojení laiků do vedení farností²⁴. Od roku 1981 se dokonce začaly konat první regionální setkání základních komunit (Resistencia, Formosa, Goya aj.), kde si zástupci CEBs vyměňovali zkušenosti²⁴. **Národní setkání CEBs** pak od roku 1986 probíhala každých pár let (1. celostátní setkání bylo 1986 v Santiagu del Estero s mottem „*CEBs, nová tvář evangelizace*“²⁵) a svědčila o tom, že i v Argentině se tento model ujal – byť v menším měřítku než v Brazílii. V 90. letech sice zájem mnohde ochladl (CEBs čelily i jisté **suspenci a nezájmu** ze strany některých duchovních²⁶), ale myšlenka *malých komunit* ve farnosti úplně nevymizela a dočkala se nového impulsu po roce 2000.

Aparecida 2007 a misijní obnova: Významným milníkem pro celou Latinskou Ameriku (a zvláště pro Argentinu) byla V. všeobecná konference biskupů v Aparecidě (Brazílie) roku 2007, kterou vedl argentinský kardinál Jorge Mario Bergoglio (pozdější papež František). *Aparecidský dokument* přijal a rozvinul ideje koncilu a Medellínu novým způsobem. Vybízí k „*pastorační konverzi našich společenství, přechodu od pastorace udržovací k pastoraci rozhodně misijní*“²⁷. Zároveň explicitně potvrzuje, že „*farnost je společenství společenství*“ a **musí proměnit své struktury**, aby dokázala **dostat se k všem**: má se stát „*sítí komunit a skupin*“, v nichž se členové cítí a jednají jako opravdoví učedníci a misionáři v komunitě²⁸. Tento důraz Aparecidy na misijní přeměnu farností měl v Argentině široký ohlas. Mnohé diecéze začlenily závěry Aparecidy do svých **pastoračních plánů**. Například pastorační plán diecéze Río Cuarto (2017) cituje Aparecidu a vybízí farnosti, aby „*se staly více misionářskými, kde se nebojíme vycházet na periferie a být pohostinným domem pro všechny*“, a aby **reformovaly své struktury** – proměnily se v sítě menších společenství a vycházely vstříc i těm nejvzdálenějším²⁷²⁸. V podobném duchu zahájila argentinská církev tzv. **“Misijní rok”** (2018), během kterého se ve farnostech celé země konaly evangelizační výjezdy do terénu a obnovila se činnost farních misijních rad.

Restrukturalizace v praxi: Na praktické úrovni dochází v Argentině k **úpravám hranic farností a zakládání nových farností** podobně jako v Brazílii – i když tempo je pomalejší. Příkladem může být diecéze **Gualectuaychú** (provincie Entre Ríos), kde biskup Héctor Zordán v roce 2021 oznámil **reorganizaci farností ve městě Gualectuaychú**. Zřídil tři nové farnosti oddělením území od stávajících (např. novou farnost sv. Růženy v jihozápadní části města a dvě nové farnosti v centru města vyčleněné z

území několika původních farností)²⁹. Zároveň upravil pastorační zodpovědnost katedrální farnosti a připravil půdu pro další změny. V druhé fázi se plánuje vytvoření „*nové farnosti*“ na severozápadě města a zřízení jedné „**pastorační jednotky**“ (časem povýšené na farnost) v rychle rostoucí přilehlé obci Pueblo General Belgrano, „*jejíž populace roste neustále*“³⁰. Důvodem těchto změn je **demografický růst**: některé okrajové čtvrti a předměstí dosud neměly vlastní farnost a věřící museli dojíždět daleko. Podobné procesy probíhají i jinde – v argentinských velkoměstech se zřizují nové farnosti v novostavbových čtvrtích a naopak na venkově se někdy slučují malé tradiční farnosti pod jednoho duchovního správce. Vznikají rovněž nové diecéze tam, kde to vyžaduje situace – např. v roce 2023 papež František zřídil **novou diecézi Rawson** v Patagonii oddělením od příliš rozlehlé diecéze Comodoro Rivadavia³¹.

Role laiků a vnitřní život farností: Stejně jako v Brazílii i v Argentině se stále více uplatňují laici a trvalí jáhni v chodu farností. Od 80. let se v mnoha farnostech ustavují **farní pastorační rady** (*Consejos Pastorales Parroquiales*), což jsou poradní sbory kněze složené z aktivních farníků. Tyto rady pomáhají plánovat pastorační aktivity a zajišťují, že laici mají podíl na rozhodování³². Zejména ve větších městech je dnes běžné, že farnost má pestrou paletu **laických společenství** – od mládežnických skupin, přes rodinná společenství, skupiny biblického sdílení, až po různé apoštolské či modlitební skupiny. Tyto „*pequeñas comunidades*“ (malá společenství) fungují podobně jako CEBs a udržují osobní vazby mezi věřícími v rámci anonymního městského prostředí. V odlehlých oblastech (např. Andy na severu, Patagonia na jihu) působí **mobilní misijní týmy** – kněz často spravuje několik vesnic a spolu s ním putují řeholnice či laičtí misionáři, kteří mezi návštěvami kněze vedou místní komunitu. Tento model zajišťuje kontinuitu pastorační práce i tam, kde kněz může fyzicky přijet jen jednou za několik týdnů³³. V některých diecézích (např. Santiago del Estero) se formují „*animadores de la comunidad*“ – dobrovolníci z řad rolníků, kteří po krátkém kurzu přebírají zodpovědnost za vedení modliteb a katechezi ve své vesnici. **Celkově platí**, že argentinské farnosti v posledních desetiletích stále více staví na **spolupráci kléru a laiků** a na **decentralizaci** – farář už není vnímán jako osamělý správce, ale spíše jako „*animátor společenství*“ koordinující různé pastorační spolupracovníky.

Hlavní důvody a cíle restrukturalizace

Pastorační důvody: Základním motivem všech těchto změn je *pastorační obnova církve*. Církev po koncilu usiluje o uskutečnění vize, že **každý pokřtěný je subjekt misie**. To vyžaduje opustit model farnosti jako pouhé „*správní jednotky spravované farářem*“ a budovat farnost jako **živé společenství zapojených věřících**. Latinskoameričtí biskupové opakovaně zdůraznili, že je třeba **přejít od pastorační údržby k pastorační misii** – tedy nebyť pasivně čekající církví, ale církví, která aktivně hledá způsoby evangelizace současného světa²⁷. Farní restrukturalizace (dělení či slučování farností, tvorba základních komunit atd.) mají za cíl umožnit, aby se církev dostala „*až ke končinám*“ – tj. k lidem na okraji společnosti, k těm, kdo by do tradičního kostela třeba nepřišli. Zároveň jde o to, aby se věřící ve farnosti **cítili jako rodina a učednické společenství**, nikoli anonymní masa. Dokument Aparecida to vyjadřuje slovy: „*obnova farností... vyžaduje reformulaci jejich struktury, aby se staly sítí komunit... a jejich členové byli skutečně učedníky a misionáři Ježíše Krista v komunitě*“²⁸. Farnost má tedy být školou víry a misie. Tento pastorační důraz na komunijní a misijní povahu farností je společný Brazílii i Argentině (a obecně celé Latinské Americe), přestože konkrétní tempo a způsob změn se místně liší.

Demografické důvody: Již od 60. let čelí Jižní Amerika dramatickým demografickým posunům – **urbanizace** (stěhování do měst) a vznik obřích metropolitních aglomerací, vznik *favel* a *villas miseria* (slumů) s hustou populací, zároveň ale i vylidňování některých venkovských oblastí a odchod lidí za prací do zahraničí. Původní farní síť z koloniálních dob tak přestala odpovídat rozložení obyvatelstva. V mnoha regionech byly farnosti řídce rozestý a věřící z nové čtvrti měli nejbližší kostel třeba desítky kilometrů daleko. **Církev proto musela pružně reagovat**: tam, kde vznikla nová sídliště, se zakládaly nové farnosti či alespoň kaplanáty; tam, kde obyvatel ubylo, se farnosti spojovaly nebo spravovaly jedním

knězem. Hlavním cílem bylo zajistit, že **žádná komunita nezůstane „bez pastýře“**. Jak výstižně poznamenal jeden brazilský duchovní při zavádění nového farního uspořádání: „*území není bariéra ani zeď, ale péče a odpovědnost... starost, aby každé místo mohlo mít svou farnost, která se o něj postará*“¹⁸. S demografií souvisí i **náboženská pluralita** – prudký nárůst letničních církví v 90. letech ukázal, že lidé odcházejí tam, kde cítí živé společenství a osobní pozornost. Katolická církev i z tohoto důvodu podporuje malé komunity a rodinné skupinky, kde se věřící mohou blízce setkávat – nabízí tak alternativu k „mega-církvím“ letničních sborů. Například mnozí Brazilci hodnotili pozitivně, že CEBs jim přinesly „*zážitek přátelství, lidského tepla, komunitního života a osobního zmocnění*“, což tradiční farnost neuměla zprostředkovat³⁴. Restrukturalizace farností tedy měla i zabránit tomu, aby se katolická církev odcizila prostému lidu – šlo o **udržení blízkosti s věřícími** navzdory měnícím se životním podmínkám.

Ekonomické a personální důvody: V pozadí změn je také nedostatek zdrojů – jak lidských (kněží, řeholníků), tak finančních. Po koncilu došlo k poklesu počtu řeholnic a kněží v misijních oblastech a domácí povolání nestačí pokrýt obrovský populační nárůst. **Jednomu knězi mnohde připadá několiknásobně více věřících než dříve**. Například v Brazílii připadá v průměru jeden kněz na 7–8 tisíc pokřtěných katolíků, v Amazonii to může být i 20 tisíc na kněze. Restrukturalizace proto musí zefektivnit využití omezeného počtu duchovních: zavádí se tzv. *farář-moderátor* s více kaplany v týmové službě, kněží rotují při obsluze kaplí atd. **Ekonomická udržitelnost** farností je dalším faktorem. Udržovat mnoho poloprázdných kostelů a far je nákladné, proto se někde přistupuje ke **slučování farností** nebo prodeji nevyužitých budov (to je případ spíše Severní Ameriky a Evropy; v Jižní Americe se kvůli růstu populace farnosti neruší tak často, spíše se **omezí stavební investice**). Latinskoamerická církev volí často „**chudší model farnosti**“ – místo velkých kostelů buduje menší kaple přímo v chudých čtvrtích a spokojuje se s provizorními prostory. To souvisí i s teologií osvobození, která v 70. letech akcentovala *církev chudou pro chudé*: církev nemá investovat do honosných struktur, ale raději být přítomna skromně mezi lidmi³⁵³⁶. Z finančních důvodů také církev stále více spoléhá na **dobrovolníky a laické vůdce** (kteří nejsou placeni) místo rozšiřování placeného kléru. V tomto smyslu je restrukturalizace i **přízpůsobením se realitě**: církev musí fungovat s limitovanými zdroji a hledá takové formy, které jsou *udržitelné* – například sdílení jednoho pastoračního centra více komunitami, cestující kněží místo stálé přítomnosti v každé obci apod.

Nové pastorační jednotky a struktury

Základní církevní komunity (CEBs): Mezi nejvýznamnější „nové“ pastorační struktury patří bezesporu **základní komunity** věřících. Tyto malé buňky církve (někdy též nazývané *společenství základní úrovně*) vznikaly spontánně od 60. let a představují „*projev teologické obnovy vzešlé z Vatikánu II a z latinskoamerické zkušenosti církve*“³⁷. V 70. letech byly **CEBs** synonymem naděje – rodily se s velkým entusiasmem a podporou mnoha duchovních³⁸. Už konference v Medellínu (1968) a Puebla (1979) o nich mluvily jako o „*nové a nadějně skutečnosti pro církev*“ a doporučily je rozvíjet³⁹. V jistých obdobích sice čelily kritice či nezájmu (v 80. letech některé církevní kruhy pohlížely na CEBs s podezřením, v 90. letech se zdálo, že vyšly z módy²⁶), ale dokument z Aparecidy (2007) je znovu výslovně připomíná jako „*počáteční buňku církevní struktury a ohnisko evangelizace*“ (DA 178)³⁹. CEBs fungují zpravidla uvnitř farností, ale s velkou autonomií. Mají vlastní laické vedení a scházejí se po domech nebo v kapličkách na okraji farnosti. Kněz tam přijíždí jen občas sloužit mši, mezitím komunitu duchovně vede její animátor. Členové CEB často společně studují Písmo, modlí se, ale také realizují **sociální projekty** (např. družstva, vzdělávání, pomoc chudým). CEBs tím pádem plní dvojí roli: oživují **pastoračně farnost zevnitř** a zároveň zajišťují **misijní přítomnost** církve v místech, kam by se kněz sám nedostal²¹. Například v arcidiecézi Manaus má jedna *Área Missionária* obvykle kolem 15 základních komunit²⁰ – každá komunita v jiné čtvrti či vesnici, se svým kaplanem nebo animátorem, a všechny dohromady tvoří onu „*komunitu komunit*“ dané misijní oblasti. V Argentině jsou CEBs také přítomny (zejména v severních provinciích a dělnických předměstích), a někde se používá též termín „*pequeñas comunidades*“ – ty

mohou mít podobu třeba deseti rodin, co se týdně setkávají k modlitbě. Základní komunity se staly natolik organickou součástí latinskoamerické církve, že i papež František nedávno připomněl, aby byly dále považovány za „*buněčnou strukturu církve*“, nikoli jen za volnočasový spolek.

Misijní týmy a itinerantní služba: Další novinkou po koncilu je vznik **specializovaných pastoračních týmů** pro misie v terénu. Již v 60. letech začali někteří biskupové vysílat **putovní misijní týmy**: skupiny kněží, řeholníků a laiků, které objíždějí odlehle vesnice bez stálého kněze. V Brazílii se tento model osvědčil zejména v Amazonii (tzv. „*equipe itinerante*“ působící v regionu Amazonie koordinovaně pro více diecézí). V Argentině fungují podobně týmy v oblastech s velkými vzdálenostmi – např. v Patagonia (diecéze San Carlos de Bariloche, Neuquén aj.) se kněží střídají při návštěvách izolovaných komunit a doprovázejí je katechetky, které zůstávají déle na místě ³³. **Misijní týmy** někdy pořádají i systematické **farní misie**: to znamená, že skupina misionářů (třeba i seminaristů a laiků) stráví pár týdnů v jedné farnosti a prochází dům od domu, evangelizuje a vysluhuje svátosti, čímž probudí náboženský život v ochladlé farnosti. Tento koncept tzv. „*misijních misí*“ byl populární v Argentině za kardinála Bergoglia – v Buenos Aires se každoročně konaly evangelizační výpravy do ulic a parků, aby se církev dostala k lidem na veřejnosti. **Itinerantní pastore** je tak doplňkem klasického farního modelu, který předpokládá, že věřící přijdou za knězem do kostela; zde naopak **kněz a tým jdou za lidmi tam, kde žijí**.

Farní sektory a zóny: Jak již bylo zmíněno, mnoho velkých farností se vnitřně dělí na **menší sektory či okrsky**, které mají blíže k místním komunitám. Tento model se rozvinul hlavně ve velkoměstech. Například v brazilských megalopolích, jako je São Paulo, vznikly „**pastorační sektory**“ – jedna městská farnost (s desítkami tisíc obyvatel) byla rozdělena do sektorů, z nichž každý má vlastní kapli, vlastního zodpovědného jáhna či koordinátora a pravidelný program bohoslužeb. Podobně v Buenos Aires zřídil kardinál Bergoglio **děkanáty** (seskupení 5–10 farností) a v rámci farností podporoval vznik **malých sousedských kaplí** v odlehlejších částech farností, aby lidé nemuseli daleko do kostela. Sektory se často kryjí s přirozenými čtvrtěmi. **Aparecida (2007)** i **Aparecidský dokument** vysloveně doporučují tento přístup: „*organizovat farnosti v sektorech*“ ¹⁷, což umožní lépe „*identifikovat potenciály a slabiny*“ každé části farního území a „*vytvořit komunity schopné rychle reagovat na potřeby daného sektoru*“ ⁴⁰. Jde tedy o decentralizaci: farnost není jen jedno centrum, ale síť více místních center.

Pastorační jednotky a quasi-farnosti: V obou zemích se ujal koncept **pastoračních jednotek** jako dočasné struktury před vznikem nové farnosti. Pokud se na určitém místě formuje nové společenství věřících (např. nově vzniklé město nebo městská čtvrť), biskup může zřídit „*quasi-parroquia*“ (kvazi-farnost) či „*pastorační centrum*“. To má obvykle vlastní kapli a jmenovaného správce (administrátora), ale ještě ne všechny práva farnosti. Příklad z Gualeguaychú: biskup tam oznamuje vytvoření **pastorační jednotky** v P. G. Belgrano jako reakci na demografický růst, s tím, že v budoucnu bude povýšena na plnohodnotnou farnost ³⁰. Podobně v Brazílii existují „*kaplanské oblasti*“ spravované kaplanem do doby, než tamější komunita vyrostle. Tyto jednotky umožňují **oficiální církevní přítomnost** (lze vést matriky, organizovat pastorační aktivity) od počátku, aniž by se muselo čekat na splnění všech kanonických náležitostí farnosti.

Farní a diecézní rady: Významnou inovací v církevní struktuře jsou též **pastorační a ekonomické rady** – a to jak na úrovni diecézí, tak farností. Po koncilu se stalo normou, že **biskup** má diecézní pastorační radu a diecézní radu pro ekonomické záležitosti (složené i z laiků), které mu pomáhají řídit diecézi. Podobně **farář** má povinnost ustanovit farní ekonomickou radu a podporuje zřízení pastorační rady ve farnosti ³². Tyto struktury nejen zvyšují **transparentnost a spoluúčast** laiků, ale také vytvářejí prostor pro synodální dialog uvnitř církve. Například brazilská CNBB výslovně doporučuje, aby v každé farnosti existovala pastorační rada – to je také součástí konceptu „*comunidad de comunidades*“, kde kněz a farníci společně plánují evangelizační aktivity ¹¹. V Argentině zavedla Arcidiecéze Buenos Aires za kardinála Bergoglia tzv. „**asambleas parroquiales**“ (farní shromáždění) – každoroční setkání všech

aktivních členů farnosti, kde se hodnotí uplynulý rok a plánují priority další pastorače. To vše jsou prvky nové *synodální* kultury v církvi, která postupně nahrazuje dřívější ryze hierarchický model.

Inspirativní příklady diecézí a závěr

Brazílské diecéze inovující pastorači: Mezi průkopníky restrukturalizace farností v Brazílii patřily už na konci 60. let některé **progresivní diecéze** – například **João Pessoa, Vitória, São Mateus** či **Goiás Velho**, kde biskupové začali jako jedni z prvních podporovat vznik základních komunit a zapojovat laické vedoucí ⁵. Tyto diecéze sloužily jako modely pro ostatní. Za zmínku stojí též odvážné kroky v tzv. **církevních prelaturách** na Amazonii a v chudých oblastech: např. v prelatuře **São Félix do Araguaia** (stát Mato Grosso) zavedl biskup Pedro Casaldáliga v 70. letech radikální model „*církve chudých*“. Farnosti tam de facto neexistovaly jako tradiční struktury – biskup s kněžími cestovali od vesnice k vesnici, sdíleli jednoduchý život s lidmi a budovali církve čistě jako **společenství víry bez institucionalismu**. Dodnes je São Félix známé svými komunitami vedenými laiky a minimální byrokracií. Naproti tomu ve velkých městech Brazílie probíhaly inovace jiným způsobem: například **arcidiecéze São Paulo** za kardinála Arnse vytvořila hustou síť **filiálních kaplí** a **místních komunit** v rámci farností (zejména ve favelách) a školila tisíce **laických služebníků** (katechetů, animátorů mládeže, mimořádných rozdatelů eucharistie) pro službu v těchto komunitách. **Arcidiecéze Belo Horizonte** zavedla systém **regionálních vikariátů** a „**foráníí**“ (období děkanátů) pro koordinaci farností a sdílení zdrojů – to umožnilo například, že bohatší farnosti pomáhají chudším. Brazílská církev rovněž proslula svými **sociálními pastorcemi** (např. Pastoral da Criança, Pastoral da Terra aj.), které fungují napříč farnostmi v podobě malých skupin dobrovolníků v komunitách. I to je inovativní pojetí: farnost není uzavřená jen do bohoslužeb, ale stává se **centrem služby společnosti** – a to skrze drobné struktury v terénu.

Argentinské inspirace: V Argentině vynikla již zmiňovaná diecéze **Quilmes**, založená roku 1976 v dělnické oblasti u Buenos Aires. Její první biskup, **Jorge Novak**, prosadil od počátku *synodální styl řízení*: pravidelné diecézní shromáždění, pastorační rady ve všech farnostech a preferenci pro „**církev chudých**“. Quilmes vsadila na **malá základní společenství** ve farnostech (zejména biblické skupinky a rodinná společenství) a na intenzivní sociální práci mezi nejchudšími (Novak byl znám zapojením do hnutí na obranu lidských práv během diktatury). Tato diecéze také hostila v roce 2013 celostátní setkání CEBs, čímž symbolicky potvrdila kontinuitu tohoto směru v Argentině ⁴¹. Dalším příkladem může být diecéze **Neuquén** na Patagonii: tamní biskup **Jaime de Nevares** (1961–1991) patřil k progresivnímu proudu – zřídil pastorační rady, podporoval angažovanost laiků a veřejně se stavěl proti bezpráví vůči domorodcům a dělníkům. Neuquén dodnes těží z jeho odkazu v podobě aktivních farností zapojených do sociálních projektů.

V nedávné době zaujala **pastorační obnova v arcidiecézi Buenos Aires**. Kardinál **Bergoglio** (dnes papež František) kladl důraz na „*církev v pohybu*“. V roce 2009 vytvořil v Buenos Aires speciální strukturu – **Vikariát pro příhraniční čtvrti (Vicaría para las Villas)**, který koordinuje práci kněží a katechetů ve slumech ⁴². Pod Bergogliovým vedením se zdvojnásobil počet tzv. „**curas villeros**“ – kněží, kteří místo farní správy v bohatých čtvrtích působí trvale v chudinských **villas miseria**. Byly založeny nové kaple a střediska přímo v těchto osadách a farnosti financovaly řadu programů pomoci chudým (např. odvykací centra pro narkomany, školy, polévkové kuchyně) ⁴³ ⁴². Tento „*pastorační výjezd na periferie*“ přinesl Buenos Aires zvýšení počtu povolání (mnoho mladých kněží se právě inspirovalo službou ve slumech) ⁴⁴ a oživení církve mezi chudinou. Jde bez nadsázky o inspirativní model pro celou církev – zkušenost „*curas villeros*“ a misijních farností, které „*chodí po ulicích*“, ovlivnila i program papeže Františka na globální úrovni.

Závěrem: Od II. vatikánského koncilu prošla struktura římskokatolických farností v Jižní Americe **hlubokými proměnami**. Z někdejších statických „územních jednotek“ se farnosti stále více stávají

dynamickými sítěmi menších společenství. V Brazílii i Argentině (ač rozdílným tempem) zvolily diecéze různé cesty restrukturalizace – někde došlo k rozdělení a nárůstu počtu farností, jinde se spíše slučovalo a posilovaly se laické struktury uvnitř farností. Společným jmenovatelem je však **snaha přizpůsobit se proměněným podmínkám** a udržet církev *blízko lidem*. Hlavními důvody změn byly **pastorační** (oživení evangelizačního poslání a komunitního života), **demografické** (nové rozmístění věřících, růst měst) a **ekonomicko-personální** (nutnost efektivně využít omezené zdroje). Církev zavedla řadu nových pastoračních jednotek – od základních komunit, přes misijní týmy až po pastorační sektory – a stanovila si cíle, jako je větší misijnost, participace laiků či přítomnost v každé lokalitě. Tyto cíle jsou naplňovány postupnými kroky: tvorbou pastoračních plánů, zakládáním rad, školením animátorů, úpravou hranic diecézí a farností apod. Příklady inovativních diecézí v Brazílii a Argentině ukazují, že i přes překážky (politický útlak, odliv věřících, nedostatek kněží) lze **kreativně obnovit tradiční farní struktury**, aby lépe odpovídaly potřebám doby. Současná jihoamerická farnost tak stále více připomíná „rodinu rodin“ či „komunitu učedníků“ než dřívější farnost-chrám. Jak vyjadřuje brazilský dokument *Comunidade de comunidades*, cílem je, aby církev **byla skutečně společenstvím živých komunit, kde všichni zakoušejí radost z víry a společně nesou evangelium světu** ^{13 28}. Tento duchovní a strukturální odkaz II. vatikánského koncilu dnes v Latinské Americe žije a nadále se rozvíjí.

Zdrojové dokumenty: Uvedené informace čerpají z oficiálních církevních zdrojů – např. z pastoračních plánů a dokumentů **Brazilské biskupské konference (CNBB)** ^{2 3}, z materiálů **Celam** (Medellín 1968, Aparecida 2007) citovaných v diecézních plánech ¹⁴, z prohlášení a dopisů diecézí (např. Gualaguaychú 2021 ²⁹, Santo André 2020 ¹⁷) i ze statistických přehledů církve. Tyto zdroje ilustrují, jak se od roku 1965 vyvíjí struktura farností v Brazílii a Argentině – od velkých teritoriálních farností spravovaných jedním knězem ke **společenství menších jednotek s rozmanitými pastoračními službami**. Výše uvedené příklady a citace z církevních dokumentů poskytují konkrétní obraz této proměny. Jedná se o proces neustálý a živý – v souladu s mottem papeže Františka lze říci, že jihoamerické farnosti jsou dnes „**církví v pohybu**“, která se nebojí měnit své struktury pro účinnější službu **Bohu a lidem**. ^{13 28}

^{1 2 3 9 10} Microsoft Word - Mendes_Ricardo_Me_2010

<https://repositorio.uel.br/bitstreams/01b38af9-2663-4bbd-9adb-7662f895852f/download>

^{4 5 8 23 34} Grassroots Catholic Groups and Politics in Brazil

https://kellogg.nd.edu/sites/default/files/old_files/documents/098_0.pdf

^{6 16 35 36} Igreja Católica no Brasil – Wikipédia, a enciclopédia livre

https://pt.wikipedia.org/wiki/Igreja_Cat%C3%B3lica_no_Brasil

⁷ The Emptying of the Catholic Church in Brazil: A Bitter Fruit ... - TFP.org

<https://www.tfp.org/the-emptying-of-the-catholic-church-in-brazil-a-bitter-fruit-of-liberation-theology/>

^{11 12 13} Comunidade de Comunidades: Uma nova paróquia – Pastoral da Juventude

<https://pj.org.br/comunidade-de-comunidades-uma-nova-paroquia/>

^{14 27 28} Plan Pastoral

<https://diocesisriocuarto.org.ar/wp-content/uploads/2017/10/Plan-Pastoral.pdf>

¹⁵ Instrucción La conversión pastoral de la comunidad parroquial al ...

<https://press.vatican.va/content/salastampa/es/bollettino/pubblico/2020/07/20/inst.html>

^{17 18 40} Reorganização dos limites paroquiais é fruto do Sínodo Diocesano – Diocese de Santo André

<https://diocesa.org.br/2020/12/reorganizacao-dos-limites-paroquiais-e-fruto-do-sinodo-diocesano/>

¹⁹ Abrangência e dados eclesiais - Arquidiocese de Manaus

<https://arquidiocesedemanaus.org.br/abrangencia-e-dados-eclisiais/>

20 **Comboni**

<https://www.comboni.org/pt/contenuti/116396>

21 22 24 25 26 37 38 39 41 **smallchristiancommunities.org**

<http://smallchristiancommunities.org/wp-content/uploads/2014/06/CEBs.pdf>

29 30 **El Obispado diseñó una reestructuración de las parroquias de Gualeguaychú | Diarioelargentino.com**

<https://diarioelargentino.com/gualeguaychu/el-obispado-diseno-una-reestructuracion-de-las-parroquias-de-gualeguaychu.htm>

31 **Rawson, una nueva diócesis nace en la Argentina - ADN Celam**

<https://adn.celam.org/rawson-una-nueva-diocesis-nace-en-la-argentina-abrimos-las-puertas-de-nuestra-casa/>

32 **Consejos Parroquiales de Pastoral en la Arquidiócesis de Buenos ...**

<https://repositorio.uca.edu.ar/handle/123456789/16741>

33 **XXIIX ENCUESTO EQUIPO MISIONERO DIOCESANO en LA ...**

<https://colibritumpa.blogspot.com/2024/04/xxiix-encuentro-equipo-misionero.html?m=0>

42 43 44 **En Buenos Aires, las villas lloran al Papa Francisco - Vatican News**

<https://www.vaticannews.va/es/iglesia/news/2025-04/buenos-aires-villas-populares-oracion-papa-francisco.html>